

Lühiarvamus Vabariigi Valitsuse haldusreformi kohta

Harri Õunapuu (RiTo 2), Riigikogu liige

Haldusreformi vajalikkuses Eesti Vabariigis ei kahtle küll vist keegi. Kümneaastane iseseisvusperiood on andnud piisava hulga kogemusi, et nende põhjal püüda säilitada seda, mis on hästi, ja parandada seda, mis halvasti. Kahjuks tuleb tõdeda, et probleemile on lähenetud pealiskaudselt. Enne reformikava tegemist ei ole üldse analüüsitud praeguse halduskorralduse asjakohasust. Ei ole toodud välja, mis osas see korraldus pole demokraatlikult ja tulemuslikult toimiv, ega seda, millised on korralduslikud vead, et lakkavad sotsiaalsed probleemid – tööpuudus, korruptsioon, bürokraatia, võõrandumine.

Kuna kodutöö on eelnevalt tegemata, ei ole saadud selgeks, mida on vaja tegelikult muuta ja mida hoida. Reformi aluseks pole võetud Eesti praegustest vajadustest ja võimalustest lähtuvat demokraatlikku halduskorraldust. Ometi on õige ja sihipäraselt toimiva korralduse loomiseks vältimatult vajalik asjakohane kavand kõigis lülides ja seostes. Valitsuse materjalist järeldub, et on püütud muuta haldussüsteemi üksikuid lõike (valdade liitmine), aga mitte süsteemselt korraldada rahva huve järgivat haldamist.

Just selline juhuslike halduskorralduslike muutuste reformina esitamine jätab mulje, nagu oleks reform vajalik kellelegi võõrale, mitte rahvale. Seejuures on eriti halb, et kavandatud on muudatused võimu ja rahva ühisvara sihipärase kasutuse, selle kontrolli ja vastutuse vähendamiseks või hoopis kaotamiseks. Samuti kavatakse üldse kaotada (anda erasektorile) riigijuhtimise demokraatlikud haldusfunktsioonid. Praktikas tähendab see, kui riigijuhtimisel enam rahva vajaduste täitmiseks kohustusi ei ole, riigijuhtimise likvideerimist. See, et võimulolijad võivad hädavajalikuks riiklikuks haldamiseks olemasoleva vara suvaliselt realiseerida ja rahaga iseenda palka tõsta või muud sellesarnast teha, on aga sulaselge korruptsioon. Selline juhuslik reformimine viib veelgi suuremale võimu tsentraliseerimisele, mis omakorda võimaldab korruptsiooni jätkuvat kasvu ametnike hulgas.

Kuna analüüsi ei ole tehtud, pole saadud ka püstitada eesmärgi, mida tahetakse haldusreformiga saavutada. Mida on vaja muuta riigi, mida maakonna tasandil või on see hoopis vaja kohaliku omavalitsuse pädevusse anda? Nendele ja enamikule lahendust vajavatele probleemidele ei ole vastust olemas. Loogiline oleks olnud püstitada tervikuna eesmärgiks demokraatliku halduskorralduse loomine, see vastaks ka meie põhiseaduse vaimule. Kuid praegu pakutud haldusreform kajastab vaid võimulolijate soovitud muutusi halduskorralduses.

Üheks probleemiks, mille peaks lahendama haldusreform, on Eesti tasakaalustamata regionaalne areng. Kui taasiseseisvumisega pöörati riigivõim rahvale lähemale, siis pärast omavalitsuslike maakondade kaotamist 1994. aastal on meil selgelt tekkimas tsentraalriik. Maavanematelt on juhtimine üle võetud ministeeriumide otsealluvusse. Eriti aktiivselt on asunud regionaalset juhtimist asendama keskkonnaministeerium.

Enne haldusreformi käivitamist on vaja põhjalikult analüüsida viieaastast kogemust ühetasandilise omavalitsuse toimimisel. Samuti seda, mida oleme võitnud ja mis on läinud

halvemaks teise tasandi maaomavalitsuse kaotamisega. Riigivõimu liigne tsentraliseerimine ametkondadesse on tekitanud ja tekitab veelgi kohapeal palju probleeme. Maaomavalitsus võimaldab riigivõimu olulist detsentraliseerimist ja paremat kohalike probleemide lahendamist. Maaomavalitsuste valimised aktiveerivad parteide tegevust maakonna tasandil, tekitades ka kohtadel märgatavalt laiemat kandepinnaga erakondi. Maakondade osatähtsuse edasine vähendamine halduses nõrgendab demokraatia olulist lüli veelgi ja suurendab elanike võõrandumist riigist.

Kui praegune niinimetatud haldusreform käivitub, on ka tulemus selline, nagu võimulolijad on tahtnud. Kui aga tahame saada rahva huvidele vastavat demokraatlikku toimivat haldussüsteemi, tuleb alustada sellest, mida oma kirjutise alguses mainisin – teha praeguse haldussüsteemi demokraatlikkuse ja korraldusliku adekvaatsuse analüüs. Analüüsist tuleneb, milliseid halduskorralduse muutmise vajadusi ja võimalusi tuleb rakendada, et koostada terviklik haldussüsteemi ümberkorraldamise kavand, mis tagaks Eesti Vabariigi püsimise ja toimimise iseseisva, sõltumatu ja demokraatlikuna.